

EUROPEAN REFORMS BULLETIN 2017 No3

Indexed & Shared by:

European Reforms Bulletin

2017

scientific peer-reviewed journal

No. 3

Founded and edited by Centre for European Reforms Studies, a.s.b.l. Grand Duchy of Luxembourg (Registre de commerce et des sociétés, Luxembourg, F 10.340, siège social: L-1541 Luxembourg, 36, boulevard de la Fraternité).

Tel.: +352661261668

e-mail: bulletin@email.lu

http://cers.eu.pn/bulletin.html

Editorial board: Yeskov S. (D.Sc., Assoc. Prof., Luxembourg, editor-in-chief), Zaiets O. (PhD, Assoc. Prof., Luxembourg, deputy editor), Dymarskii Ia. (D.Sc., Prof., Russian Federation), Kaluzhnyi R. (D.Sc., Prof., Ukraine), Karchevskiy N. (D.Sc., Prof., Ukraine), Korystin O. (D.Sc., Prof., Ukraine), Kretova A. (PhD, Russian Federation), Nedodaieva N. (D.Sc., Prof., Israel), Rozovski B. (D.Sc., Prof., Ukraine), Zablodska I. (D.Sc., Prof., Ukraine).

European Reforms Bulletin is an international, multilingual (English, Ukrainian, Russian), scholarly, peer-reviewed journal, which aims to publish the highest quality research material, both practical and theoretical, and appeal to a wide audience. It is an official bulletin of the Centre for European Reforms Studies and is published 4 times a year (quarterly). It includes articles related to legal and economic issues of reforms in European Union and Europe-oriented countries, including efficiency and experience of these reforms, comparative studies on all disciplines of law, cross-disciplinary legal and economic studies, and also educational issues. It welcomes manuscripts from all over the world, in particular from countries which made European choice recently. It accepts articles from professional academics, researchers, experts, practitioners and PhD students.

Responsibility for the accuracy of bibliographic citations, quotations, data, facts, private names, enterprises, organizations, institutions and government bodies titles, geographical locations etc. lies entirely with authors. All the articles are published in author's edition. Authors must accept full responsibility for the factual accuracy of the data presented and should obtain any authorization necessary for publication. The editorial board and the Centre for European Reforms Studies do not always share the views and thoughts expressed in the articles.

The editorial board reserves the right to refuse any material for publication and advises that authors should retain copies of submitted manuscripts and correspondence as material cannot be returned. Final decision about acceptance or rejection rests with the editor-in-chief and editorial board. By submitting an article for publication author declares that the submitted work is original and not being considered elsewhere for publication and has not been published before.

Recommended for publication by the Centre for European Reforms Studies (protocol of the general meeting No. 11 24.04.2017)

© European Reforms Bulletin, 2017

© Authors of articles, 2017

Table of contents

Bondarenko N.V. General Social Measures to Prevent Illegal Migration in Ukraine	3
Chelpan O.V. Prevention of criminal offenses related to damage to the transport networks in Ukraine	8
Grigorovich P.A. Forensic characteristics of criminal activity fictitious enterprises in Ukraine	13
Kostryskyi V.V. Generic and specific object of the crime "bribery of a voter or referendum participant" according to the Criminal Code of Ukraine	19
Krupey S.R. Execution of a special task on disclosure of criminal activities of an organized group or a criminal organization: modern realities and foreign experience	27
Lytvyn V.V. Patrol policemen's image as an estimated element of an activities of national police of Ukraine	32
Marchenko A.A. Criminal procedural procedure for the use of juvenile compulsory measures of the educational order: directions of improvement of the current legislation	37
Merkulova V.O. System links between criminal law and criminal legal institutions: challenges current legislation of Ukraine	46
Savenko K. Budget potential of the ensuring economic safety of housing-communal services consumers' on the example of administrative-territorial units of Ukraine	53
Sharanich R.S. Foreign experience of criminal law protection of public relations in the field of activity of non-bank financial institutions	59
Smoliy I.V. Features of the organization of international cooperation in the field of administrative justice	64
Tryasun P.R. Ways of committing hooliganism in public places	69
Babanina V. International Agreements as Sources of Criminal Legislation of Ukraine	74

System Links Between Criminal Law and Criminal Legal Institutions: Challenges Current Legislation of Ukraine

Valentina O. Merkulova

Odessa State University of Internal Affairs, Ukraine

E-mail: poswidval@breezein.net

Abstract: The article stipulates the necessity of a systematic analysis of the consequences of a rather intense reform of the criminal legislation of Ukraine in comparison with the previous period. Substantial changes have undergone a special part of the Criminal Code, which is a reproduction of the legal process of criminalization and decriminalization of certain types of acts. To date, in the Criminal Code of the 459 articles, which are specified in the Special Part of the Criminal Code, 338 articles have undergone significant changes both in the part of the provisions contained in the disposition of the norm and in the sanctions. In addition, 58 new direct objects of crime - new articles have been identified. However, the feature of the current reform of criminal legislation is that changes are not only a part of the Criminal Code but also the General Part. Changes to the General Part of the Criminal Legislation are important and should be interpreted in accordance with the substance and purpose of this part of the criminal law. The degree of perfection, systemic consistency and interconnection of criminal law, criminal-law institutes, defined in the General Part of the Criminal Code of Ukraine, has a significant impact on the quality of criminal legislation as a whole.

Keywords: Criminal Code, Special Part of the Criminal Code, General Part of the Criminal Code, criminal legislation, crime, criminal law, criminal legal institutions.

Актуальність обраної теми обумовлюється необхідністю звернутися до системного аналізу наслідків досить інтенсивного, порівняно із попереднім періодом, реформування кримінального законодавства України. Суттєвих змін зазнала Особлива частина КК, що є відтворенням закономірного процесу криміналізації та декриміналізації певного виду діянь. На сьогодні в КК із 459 статей, які визначені у Особливій частині КК, 338 статей набули суттєвих змін як в частині положень, що містяться у диспозиції норми, так і в санкції. До того ж, визначено 58 нових безпосередніх об'єктів злочину – нових статей. [4, С. 46-189] Проте особливістю сучасного реформування кримінального законодавства є те, що змін зазнає не лише Особлива частина КК але й Загальна частина. Зміни, які вносяться до Загальної частини кримінального законодавства мають важливе значення і мають тлумачитися відповідно до сутності та призначення цієї частини кримінального права. Ступінь досконалості, системної послідовності та взаємозв'язку кримінально-правових норм, кримінально-правових інститутів, визначених у Загальній частині Кримінального кодексу України, суттєво впливає на якість кримінального законодавства в цілому.

Попереджувальна функція кримінально-правових норм тим дієвіше, чим чіткішим є зміст тих кримінально-правових норм, які визначають певні кримінально-правові категорії та інститути, чим досконалішим є системний взаємозв'язок між нормами та інститутами. Адже «системність» є і невід'ємною властивістю кримінального права, і принципом побудови кримінального законодавства, і одним із основних способів роз'яснення сенсу та змісту кримінально-правової норми. [13, С. 170]

Системоутворююче значення, залежно від рівня узагальнення, можуть відігравати поняття, терміни, ознаки складу злочину, завдання та спрямування, які постають перед кримінально-правовими інститутами тощо. У разі наявності системоутворюючих зв'язків у приписах кримінального закону, слід звертати увагу саме на ці зв'язки, враховувати їх сутність під час тлумачення кримінального законодавства. Той факт, що значна кількість кримінально-правових норм є новими для правозастосувача, або ж набула іншого змісту, інколи навіть сутності, - посилює значення саме системного способу тлумачення положень кримінального законодавства.

Постановка проблеми

Якщо, з одного боку, загальновизнаним є той факт, що інтенсивне реформування кримінального законодавства в Україні є об'єктивним закономірним процесом, обумовленим кардинальними змінами практично усіх сфер життєдіяльності суспільства. То з іншого боку, маємо визнати і те, що значно збільшуються потенційні ризики щодо неякісного законодавчого процесу, який здійснюється досить часто безсистемно, без врахувань основоположних визначень теорії кримінального права, без оцінки нових положень правозастосовними органами.

Нажаль, на підставі аналізу та співставлення окремих положень чинного кримінального законодавства України, ми маємо констатувати факти недотримання системних, об'єктивно обумовлених зв'язків під час формулювання кримінально-правових законодавчих положень. Зокрема,

негативні наслідки інтенсивного реформування кримінального законодавства відтворюються: у певних прогалинах законодавства; наявності прикладів недосконалості окремих норм кримінального права; відсутності єдності у використанні термінології; суперечностях та нечіткості у визначенні ознак складів злочину, які співвідносяться як суміжні, як загальний та спеціальний склад злочину тощо. У підсумку такий стан суттєво позначається на якості актів судового тлумачення, а отже і на ефективності правозастосовної діяльності.

Стан дослідження

Об'єктивна системність кримінального права (законодавства) обумовлює той факт, що системний підхід превалує у наукових спеціальних дослідженнях з проблем кримінального права. В поєднанні із іншими методами саме він дозволяє виявити недоліки кримінально-правового регулювання суспільних відносин, які виникають з моменту вчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого Кримінальним кодексом.

Формулюванню загальних правил системного тлумачення кримінального закону та обґрунтуванню можливостей їх застосування на практиці присвячене спеціальне наукове дослідження Т.С. Коханюк, яка виправдано звертає увагу на особливість та важливість формулювання та дотримання системо утворюючих зв'язків у приписах кримінального закону, на те, що з урахуванням інтенсивності внесення змін у чинне кримінальне законодавство актуальність системного способу тлумачення кримінально-правових норм лише буде посилюватися. [5]

З набуттям чинності нового Кримінального кодексу України у 2001 році, змістом конкретних наукових публікацій все частіше стають питання присвячені загальній характеристиці кримінально-правової системи України, теоретичним засадам систематизації кримінального законодавства, системним властивостям кримінального права в цілому, Загальної та Особливої частин Кримінального кодексу України, зокрема. Цим питанням присвячені публікації Ю.В. Бауліна, І.В. Борщевського, В.І. Борисова, О.К. Маріна, С.Д. Шапченко тощо. [1; 2; 3; 6; 14]

Системний метод як один із основних загальнотеоретичних методів пізнання досить широко використовується у сучасній кримінально-правовій доктрині під час дослідження різних інститутів кримінального права. Однією із останніх наукових робіт в цьому напрямку є теоретико-методологічне дослідження змісту, сутності та значення цього методу під час пізнання інституту покарання неповнолітніх в кримінальному праві України, здійснене Є.С. Назимко. [13]

Системно-правовий підхід використовувався і нами під час конкретних досліджень з проблем співвідношення інституту кримінальної відповідальності та покарання, особливостей кримінальної відповідальності та покарання осіб, які вчинили корупційні злочини, співвідношення суміжних, загальних та спеціальних складів злочину, які у якості предмету злочину визначають отруйні, сильнодіючі, фальсифіковані лікарські засоби тощо. [8; 9; 10; 11; 12] Зміст даної статті є певним узагальнюючим відтворенням результатів зазначених досліджень.

Основний зміст

Чинна система кримінально-правового реагування на злочин (суспільно небезпечне діяння) охоплює у якості своїх складових досить різні за характером та правовим значенням конкретні види впливу на винну особу. Зокрема, кримінальне законодавство України використовує такі поняття як «інші заходи кримінально-правового характеру», «заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб», «кримінальна відповідальність», «покарання». Зміст та сутність цих кримінально-правових інституцій відтворюється у властивостях структурних елементів – конкретних видів заходів, форм відповідальності та видів покарання. Проблемою є недостатньо чітке визначення критеріїв розмежування між цими інституціями та їхніми структурними елементами.

Так, проблема не досконалості та суперечливості системних зв'язків між окремими кримінально-правовими інститутами Загальної частини КК, їх структурними елементами почасти відтворюється у досить тривалій науковій дискусії щодо доцільності (недоцільності) визначення безпосередньо в законі поняття, ознак, форм (видів), мети кримінальної відповідальності. Адже до сьогодні в Кримінальному кодексі України (Законі про кримінальну відповідальність – відповідно до назви Розділу II КК) під час визначення завдань кримінального законодавства йдеться лише про покарання; визначеною є лише система та мета покарань; загальні засади, пом'якшуючі та обтяжуючі обставини стосуються лише призначення покарань. Правозастосування доводить, що всі ці положення мають особливе значення і під час застосування усіх, а не лише найсуворішої форми відповідальності, якою є призначення та реальне виконання покарання.

Кожний кримінально-правовий інститут доцільно розглядати як певний системний об'єкт, який уособлює у собі єдність різних складових (елементів), а от ж єдність їх властивостей, що у підсумку утворює якість і цілісність інституту як такого. Проте головним є врахування та належна оцінка

значення взаємовпливу як інституту на окремі його складові, так і кожного окремого елементу на інститут в цілому. Тільки врахування їхньої взаємозалежності забезпечить ефективність дії інституту як такого, посилення властивостей цілої системи кримінально-правових норм. Ця системна впорядкованість, цілісність та єдність певної сукупності кримінально-правових норм має дотримуватися законодавцем під час формулювання кримінально-правових новел. Зміни у кримінальне законодавство не мають порушувати системних зв'язків та сутності інституту в цілому. Інакше ефективність дії такої системи під загрозою. І це доводять зміни, які стосуються правового значення та сутності такого покарання як штраф.

Основою формування системи кримінальних покарань став підхід, згідно якого всі види покарання мають визначатися у послідовності від найм'якшого до найсуворішого, що мало б справити належний вплив на зміст суддівського розсуду під час призначення покарання. Суддя має оцінити можливість та доцільність призначення спершу більш м'яких покарань. Чинна система покарань, визначена у ст. 51 КК, розпочинається з штрафу. Проте, чи навряд цей вид покарання маємо розглядати як самий м'який у системі покарань. Факт призначення штрафу та його розмір відтепер мають особливе кримінально-правове значення. У зв'язку із змінами, яких зазнало кримінальне законодавство у 2011 р., штраф розглядається, поміж іншого, у якості чинника для класифікації злочинів, виокремлення злочинів невеликої, середньої тяжкості, тяжких та особливо тяжких. За чинними санкціями може призначатися у випадках вчинення злочину будь-якої тяжкості. Такий підхід руйнує ідею, яка покладена в основу побудови системи покарань, а отже і сутність системного зв'язку між різними видами покарання.

Певні проблеми виникли із введенням у 2013 р. до Загальної частини нового Розділу XIV-1 «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб» (Закон № 314-VII від 23.05.2013), а отже з формуванням нового кримінально-правового інституту - заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб. Відповідно постали проблеми його співвідношення із інститутом кримінальної відповідальності, тим більш – покаранням. Визначення у якості заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб, штрафу та конфіскації майна ускладнює вирішення питання щодо співвідношення змісту, сутності аналогічних видів покарання та інших заходів кримінально-правового характеру. Існування однакових за назвою та змістом покарань та інших заходів кримінально-правового характеру ускладнює розуміння їхньої правової сутності, особливостей співвідношення різних систем у кримінальному законодавстві (системи покарання та системи заходів щодо юридичних осіб), а відповідно може позначитися на ефективності кримінального правосуддя.

На особливу увагу заслуговують зміни, внесені в Загальну частину КК на підставі Закону України від 14 жовтня 2014 р. № 1698 – VII «Про Національне антикорупційне бюро України». Статтю 45 КК було доповнено приміткою, в якій встановлено перелік злочинів, що належать до корупційних. В більшості своїй в зазначених статтях, переважно в основному складі злочину визначені діяння невеликої та середньої тяжкості (понад чотирнадцять складів злочину). Лише п'ять кваліфікованих складів злочину, передбачених ч. 2 ст.ст. 262, 308, 312, 313 та 410 КК, відповідно до змісту санкції відносяться до тяжких злочинів, відповідальність за які посилена у зв'язку із наявністю обтяжуючої обставини - вчинення діяння шляхом зловживання службовим становищем. Закріплення переліку корупційних діянь у даній статті має особливе значення, оскільки вчинення цих злочинів виключає застосування звільнення від кримінальної відповідальності (ст.ст. 45-48 КК); призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, у разі наявності кількох обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого злочину та особи винного (ст. 69 КК); можливість звільнення за вироком суду від покарання навіть якщо з урахуванням бездоганної поведінки та сумлінного ставлення до праці винна особа на час розгляду справи в суді не вважається суспільно небезпечною (ч. 4 ст. 74 КК); звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК); звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років (ст. 79 КК), суттєво впливає на термін фактичного відбуття строку для умовно-дострокового звільнення та заміни невідбутої частини покарання більш м'яким (ст.ст. 81, 82 КК); виключає можливість звільнення від відбування покарання на підставі амністії, якщо вирок не набрав законної сили (ст. 86 КК), та можливість дострокового зняття судимості (ст. 91 КК).

Тож якщо розглядати будь-який кримінально-правовий інститут на рівні внутрішньої структури, як такий що становить систему певних структурних елементів, які у сукупності утворюють якісні властивості цього інституту, відтворюються у порядку його реалізації, - то маємо умовно виокремити інститут «особливостей кримінальної відповідальності та покарання осіб, які вчинили корупційні злочини», який буде охоплювати у якості структурних елементів «особливості звільнення від

кримінальної відповідальності», «особливості призначення покарання та звільнення від покарання», «особливості застосування амністії», «особливості погашення та зняття судимості» тощо.

Реформування кримінального законодавства має спиратися на наукове підґрунтя, перевірені часом, законодавчим та правозастосовчим досвідом кримінально-правові концепції. Тож слід враховувати той факт, що результатом багаторічного реформування та удосконалення кримінального законодавства України є відтворення у законодавчих положеннях безумовного та першочергового значення під час вирішення питання щодо можливостей звільнення особи від кримінальної відповідальності та покарання характеру та ступеню суспільної небезпеки як вчиненого діяння, так і винної особи. І саме цей критерій досить чітко формалізований у кримінально-правових нормах, оскільки є відтворенням принципу справедливості кримінального правосуддя. Станом на 2013 рік за кримінальним законодавством України у якості формального критерію, з яким пов'язувалися певні обмеження у застосуванні загальних інститутів, переважно виступала типова тяжкість вчиненого злочину.

У даному випадку спостерігається певна переоцінка важливості критеріїв як таких, що мають обумовлювати поліпшення чи погіршення правового стану засудженої особи, зменшення чи збільшення обсягу карної репресії. Відтепер обмеження у застосуванні кримінально-правових інститутів, які мали б стимулювати досягнення мети виправлення та спеціальної превенції у більш оптимальні терміни, пов'язується із видом злочину (корупційні злочини). Головне те, що за значенням типова тяжкість злочину поступається видовій належності злочину. Ігнорування типової тяжкості злочину призводить до того, що за кримінально-правовими наслідками на один шабель поставлені злочини невеликої, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі, насильницького спрямування, як вчинені вперше, так і неодноразово. Порушення системного взаємозв'язку між тяжкістю діяння та обсягом кари, в першу чергу, обумовлюється повною заборонаю застосування стимулюючих кримінально-правових заходів щодо осіб, які не становлять значної суспільної небезпеки, а вчинене ними діяння не є тяжким. Дане порушення відповідно відтворюється на іншому більш загальному рівні - зовнішньому рівні, де новий кримінально-правовий інститут має розглядатися як підсистема інших більш загальних кримінально-правових інститутів, зокрема «спеціального попередження».

Адже звільнення від кримінальної відповідальності та покарання відіграють значну роль у корегуванні обсягу потенційної кримінальної відповідальності та призначеного у вирокі суду покарання. Їх принципове значення полягає в досягненні в оптимальні терміни мети спеціального попередження, у виконанні функції стимулювання та заохочення особи до правомірної поведінки. В такому значенні розглядувані інститути мають стосуватися усіх без виключно засуджених осіб, за умови наявності формальних підстав. В першу чергу вони мають стосуватися осіб, які вчинили злочини невеликої та середньої тяжкості.

Тож, підсумовуючи аналіз даної проблеми, можна говорити про невідповідність кримінально-правової новели, як певного системного компоненту, по-перше, принциповим положенням кримінального права у сфері визначення справедливого правосудного рішення, по-друге, - функціональному призначенню даної підсистеми (особливості кримінальної відповідальності та покарання осіб, які вчинили корупційні злочини) як невід'ємної структурної складової системи норм більш узагальненого рівня (спеціальне попередження; стимулювання та заохочення правослукхняної посткримінальної поведінки).

Зміни, яких зазнає Особлива частина Кримінального кодексу України, надають підстави стверджувати про наявність певних порушень системи взаємозв'язку між окремими нормами кримінального законодавства. В більшій мірі це стосується системного співвідношення кримінально-правових норм, які містять ознаки суміжних складів злочину, співвідносяться між собою як загальний та спеціальний склад злочину.

Так поєднуючим певні склади злочинів (ст.ст. 305, 306, 321, 321-1, 321-2 КК) фактором є таке родове поняття як «лікарські засоби» (у всіх їх різновидах: лікарські засоби; отруйні чи сильнодіючі лікарські засоби, фальсифіковані лікарські засоби). Це поняття стало складовою вже значно більшої кількості кримінально-правових положень. Маємо визнати, що в даному випадку воно відіграє системоутворююче значення. Відповідно, конкретний зміст та сутність різновидів цього поняття суттєво впливає на визначення суміжних складів злочину, розмежування загальних та спеціальних складів злочину. Проте орієнтир на часткову подібність (схожість за родовими ознаками) значно розширює сферу суміжних ознак, може позначитися на чіткості кваліфікаційного процесу, може призвести до помилок у виборі тієї єдиної та необхідної кримінально-правової норми. Адже кожний різновид лікарських засобів (суто лікарські засоби, отруйні чи сильнодіючі лікарські засоби, фальсифіковані лікарські засоби) має свої досить специфічні властивості, які відтворюються у

реальному та потенційному ступені суспільної небезпеки, спричиненні та можливості спричинення шкоди здоров'ю та життю людини за умови їх незаконного обігу, або ж самого факту обігу (фальсифіковані лікарські засоби). Тож доцільним є визначати суміжність у розглядуваній сфері не за родовою ознакою (лікарські засоби) а за видовою (конкретний вид лікарських засобів).

Складовою зазначеної проблеми маємо визнати той факт, що у певних складах злочину однакові терміни можуть мати зовсім різний зміст та структуру складових. Так у ст. 201 КК «Контрабанда» предмет злочину - отруйні чи сильнодіючі речовини охоплюють за своїм змістом і отруйні чи сильнодіючі лікарські засоби. Проте у ст. 306 КК «Використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів» термін «отруйні чи сильнодіючі речовини» є більш вузьким за змістом, оскільки у даному складі злочину розмежовуються два предмети злочину: отруйні чи сильнодіючі речовини та отруйні чи сильнодіючі лікарські засоби. Такий стан не може не позначитися на системному підході у тлумаченні термінів та понять, які використовуються у кримінальному законодавстві. Адже чи навряд правильною є диференціація тотожних понять (термінів), їхнього змісту залежно від спрямування суспільно небезпечної поведінки. Такий підхід не сприятиме удосконаленню юридичної техніки та не відповідатиме порядку використання відповідних понять у кримінальному законодавстві.

З зазначеними щодо Особливої частини КК проблемами взаємопов'язана і інша - питання щодо характеру узгодженості тих ознак (положень), в яких відтворюється співвідношення між загальною та спеціальною кримінально-правовими нормами (які до того ж є суміжними). Прикладом є співвідношення ст. 209 КК «Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» та ст. 306 КК «Використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів». Співставлення та аналіз ознак об'єктивної сторони зазначених складів злочинів доводить те, що ці норми є суміжними та співвідносяться як загальна та спеціальна. Ці норми є спорідненими за сутністю суспільно небезпечної поведінки (об'єктивною стороною складу злочину, оскільки і в першому і в другому випадках йдеться про подальше використання тих коштів, які отримані внаслідок вчинення незаконних, суспільно небезпечних дій. Проте визначаються відносно різні кримінально карані способи їх легалізації (відмивання), використання цих коштів. Ці норми, якщо їх розглядати у співвідношенні загальної та спеціальної, не узгоджуються за переліком певних суспільно небезпечних діянь, які доцільно визначити як обов'язкові складові легалізації (відмивання) коштів, здобутих від певного виду злочинної діяльності.

Якщо дотримуватися тієї позиції, що за характеристикою однакових ознак суміжні склади злочину переважно мають бути подібними у головних своїх складових елементах, то слід визнати і необхідність узгодження складів злочину, передбачених ст. 209 та ст. 306 КК, за переліком певних суспільно небезпечних діянь, які доцільно визначити як обов'язкові складові легалізації (відмивання) коштів, здобутих від певного виду злочинної діяльності. Схожість ознак у даному випадку - це не обов'язкова тотожність за їх комбінацією. Проте в головній сутності та переліку альтернативних суспільно небезпечних діянь спеціальна норма має наслідувати загальну, що виключатиме кваліфікацію за двома розглядуваними статтями у разі вчинення діяння, яке не передбачене спеціальною нормою (на відміну від загальної). Доцільність виокремлення у спеціальній нормі усіх визначених у загальній нормі суспільно небезпечних дій обумовлюється різним ступенем небезпеки вчиненого, що пов'язано із особливостями предмету злочину.

Підсумовуючи зазначене маємо підкреслити наступне.

Існує достатньо підстав вважати, що інтенсивність, з якою змінюється кримінальне законодавство, не завжди супроводжується якістю внесених змін у чинний закон. Кількість невирішених, суперечливих та дискусійних положень теорії кримінального права та законодавства значно збільшилася: до існуючих додалися нові, які обумовлюються відсутністю належної системно-правової експертизи кримінального законодавства на предмет співвідношення та узгодженості із тими положеннями кримінального права, які перевірені часом і відносяться до основоположних (принципових).

Відсутність визначення поняття та форм кримінальної відповідальності, визначення за однаковою назвою як покарань, так і інших заходів кримінально-правового впливу призведуть до суттєвих ускладнень у визначенні критеріїв розмежування таких загальних кримінально-правових категорій як заходи кримінально-правового впливу та кримінальна відповідальність, кримінальна відповідальність та покарання.

Новели кримінального законодавства, сутність яких полягає у повній забороні застосування певних стимулюючих кримінально-правових інститутів до осіб, які вчинили корупційні злочини,

порушують системність взаємозв'язку принципового характеру на декількох рівнях: між типовою тяжкістю вчиненого злочину і обсягом та видом відповідальності та покарання; між індивідуальним ступенем небезпеки злочину, особи, яка вчинила злочин, та доцільним обсягом кримінально-правових заходів; між змістом, сутністю та значенням інститутів загального та спеціального попередження тощо.

Інтенсивність законодавчих змін посилює значення чіткості та узгодженості системоутворюючих тотожних законодавчих понять та термінів. Зокрема тих, які є складовою новоутворених складів злочину, використовуються у суміжних, загальних та спеціальних складах злочину. Вважаємо, що незалежно від змісту та спрямованості кожної окремої кримінально-правової норми, її загального чи спеціального характеру підхід до розуміння та тлумачення змісту, сутності та ознак зазначених понять має бути однаковим. Такий підхід сприятиме більш якісному розмежуванню суміжних, загальних та спеціальних складів злочину як на теоретичному, так і правозастосовному рівнях.

References:

1. Baulin Ju.V. (2012) *Kryminal'no-pravova systema Ukrainy: zahal'na xarakterystyka* [Ukrainian Criminal Law: General Description]. *Osnovni naprjamy rozvytku kryminal'noho prava ta šljaxy vdoskonalennja zakonodavstva Ukrainy pro kryminal'nu vidpovidal'nist': materialy miž narod. naukovoprakt. konfer., 11-12 žovtnja 2012 r.* [The main directions of the development of criminal law and ways to improve the legislation of Ukraine on criminal liability: materials among the people. scientific practice. Confer., October 11-12, 2012]. Kharkiv, Law, 2012. (In Ukrainian)
2. Borshchevskiy I.V. (2007) *Teoretychni zasady systematyzatsii zakonodavstva* [Theoretical foundations of systematization of legislation]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava* [Journal of the Kyiv University of Law], 2007, № 3, P. 19-24. (In Ukrainian)
3. Borysov V.I. (2013) *Pytannia systematyzatsii Osoblyvoi chastyny kryminalnoho prava* [The question of systematization of the special part of criminal law]. *Visnyk Asotsiatsii kryminalnoho prava Ukrainy* [Bulletin of the Association of Criminal Law of Ukraine], 2013, № 1 (1), P. 261-265. (In Ukrainian)
4. *Kryminalnyi kodeks Ukrainy: chynne zakonodavstvo iz zminamy ta dopov. na 14 lypnia 2017 roku: Ofitsiyni tekst* [Criminal Code of Ukraine: current legislation with amendments and supplements. July 14, 2017: Official text], Kiev, Alerta, 2017. – 194 p. (In Ukrainian)
5. Kokhaniuk T.S. (2010) *Systemne tлумачення kryminalnoho zakonu: Dysertatsiia na zdobuttia naukovoho stupenia kand. yuryd. nauk za spetsialnistiu: 12.00.08 – kryminalne pravo ta kryminolohiia, kryminalno-vykonavche pravo* [Systemic Interpretation of the Criminal Law: Thesis for a Candidate Degree. lawyer Sciences in specialty: 12.00.08 - criminal law and criminology, criminal-executive law], Lviv, LSUIA, 2010, 319 p. (In Ukrainian)
6. Marin O.K. (2004) *Struktura statei Osoblyvoi chastyny KK Ukrainy ta problema komentuvannia yikh zmistu* [The structure of articles of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine and the problem of commenting on their content]. *Naukovyi visnyk LII MVS Ukrainy* [Scientific Bulletin of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine], 2004, № 2 (2), P. 297-303. (In Ukrainian)
7. Merkulova V.O. (2013) *Sutnist, zmist ta tsili pokarannia: okremi kryminalno-pravovi ta kryminalno-vykonavchi aspekty* [The essence, content and purpose of punishment: separate criminal-law and criminal-executive aspects]. *Pivdenoukraiynskiy pravnychi chasopys* [Southern Ukrainian Legal Journal], 2013, № 3, P. 16-19. (In Ukrainian)
8. Merkulova V.O. (2014) *Kryminalna vidpovidalnist ta zakhody kryminalno-pravovoho vplyvu: problemy chynnoho kryminalnoho ta kryminalno-protsesualnoho zakonodavstva* [Criminal liability and measures of criminal-legal influence: problems of the current criminal and criminal-procedural legislation]. *Pivdenoukraiynskiy pravnychi chasopys* [Southern Ukrainian Legal Journal], 2014, №1, P. 46- 50. (In Ukrainian)
9. Merkulova V.O. (2015) *Reformuvannia zakonodavchikh polozhen Zahalnoi chastyny Kryminalnoho kodeksu Ukrainy: aktualni pytannia porivnialno-pravovoho analizu* [Reforming the Legislative Provisions of the General Part of the Criminal Code of Ukraine: Current Issues of Comparative Legal Analysis]. *Pivdenoukraiynskiy pravnychi chasopys* [Southern Ukrainian Legal Journal], 2015, № 4. – S.29-35. (In Ukrainian)
10. Merkulova V.O. (2016) *Zviltennia vid kryminalnoi vidpovidalnosti ta pokarannia: vidpovidnist reformuvannia Zahalnoi chastyny kryminalnoho zakonodavstva Ukrainy pryntsyptom kryminalnoho prava* [Exemption from Criminal Responsibility and Punishment: Compliance with the Reform of the Common Part of the Criminal Legislation of Ukraine with Principles of Criminal Law]. *Pivdenoukraiynskiy pravnychi chasopys* [Southern Ukrainian Legal Journal], 2016, №2, P. 25-30. (In Ukrainian)

11. Merkulova V.O. (2017) *Otruini, sylnodiiuchi, falsyfikovani likarski zasoby yak predmet sumizhnykh skladiv zlochynu: okremi aspekty podalshoho udoskonalennia chynnoho kryminalnoho zakonodavstva* [Poisonous, potent, counterfeit medicines as an object of adjacent offenses: certain aspects of further improvement of the current criminal legislation]. *Pivdenoukrainskyi pravnychi chasopys* [Southern Ukrainian Legal Journal], 2017, № 1. – P. 11-13. (In Ukrainian)

12. Merkulova V.O. (2017) *Lehalizatsiia dokhodiv, otrymanykh vid nezakonnoho obihu otruiynykh chy sylnodiiuchykh likarskykh zasobiv, obihu falsyfikovanykh likarskykh zasobiv: spivvidnoshennia zahalnoho ta spetsialnoho skladiv zlochynu* [Legalization of the proceeds from the illegal circulation of poisonous or potent medicinal products, the circulation of counterfeit medicines: the ratio of general and special components of the crime]. *Pivdenoukrainskyi pravnychi chasopys* [Southern Ukrainian Legal Journal], 2017, №2. – P. 22-24. (In Ukrainian)

13. Nazymko Ye.S. (2014) *Instytut pokarannia nepovnitnikh u kryminalnomu pravi Ukrainy (narys z metodolohii doslidzhennia): monohrafiia* [Institute of juvenile delinquency in the criminal law of Ukraine (essay on the methodology of research): monograph]. Donetskyyi yurydychnyi instytut MVS Ukrainy – Donetsk: Vyd-vo «Noulidzh» (Donetske viddilennia), 2014. – 370 p. (In Ukrainian)

14. Shapchenko S.D. (2006) *Systemne uzghodzhennia polozhen Zahalnoi ta Osoblyvoi chastyn Kryminalnoho kodeksu Ukrainy yak ody z napriamiv yoho kompleksnoho vdoskonalennia* [Systemic harmonization of the provisions of the General and Special Parts of the Criminal Code of Ukraine as one of the directions of its complex improvement]. *Kryminalne pravo Ukrainy* [Criminal Law of Ukraine], 2006, № 5, P. 19-20 (In Ukrainian)

15. Yavorska V.H. (2012) *Zabezpechennia yednosti zastosuvannia kryminalnoho zakonodavstva Ukrainy aktamy sudovoho tlumachennia: Dysertatsiia na zdobuttia naukovoho stupenia kand. yuryd. nauk za spetsialnistiu: 12.00.08 – kryminalne pravo ta kryminolohiia, kryminalno-vykonavche pravo* [Ensuring the unity of the application of the criminal legislation of Ukraine by judicial interpretations: A dissertation for the degree of the candidate. lawyer Sciences in specialty: 12.00.08 - criminal law and criminology, criminal-executive law], Lviv, LSUIA, 2012, 221 p. (In Ukrainian)

Системные связи между уголовно-правовыми нормами и уголовно-правовыми институтами: проблемы действующего законодательства Украины

Меркулова Валентина Александровна, e-mail: poswidval@breezein.net

доктор юридических наук, профессор, профессор кафедры уголовного права и криминологии
Одесский государственный университет внутренних дел, Украина

Аннотация: В статье оговаривается необходимость системного анализа последствий достаточно интенсивного, по сравнению с предыдущим периодом, реформирования уголовного законодательства Украины. Существенно изменилась Особенная часть УК, является воспроизведением закономерного процесса криминализации и декриминализации определенного вида деяний. На сегодня в УК с 459 статей, которые определены в Особенной части УК, 338 статей получили существенные изменения как в части положений, содержащихся в диспозиции нормы, так и в санкции. К тому же, определено 58 новых непосредственных объектов преступления - новых статей. Однако особенностью современного реформирования уголовного законодательства является то, что изменения претерпевает не только Особенная часть УК но и Общая часть. Изменения, которые вносятся в Общей части уголовного законодательства имеют важное значение и должны толковаться в соответствии с сущности и назначения этой части уголовного права. Степень совершенства, системной последовательности и взаимосвязи уголовно-правовых норм, уголовно-правовых институтов, определенных в Общей части Уголовного кодекса Украины, существенно влияет на качество уголовного законодательства в целом.

Ключевые слова: Уголовный кодекс, специальная часть Уголовного кодекса, общая часть Уголовного кодекса, уголовное законодательство, преступность, уголовное право, уголовно-правовые институты.